

Czwartek, 17 września 2020 r.

P9_TA(2020)0233

Sytuacja na Filipinach, w tym sprawa Marii Ressay**Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 17 września 2020 r. w sprawie sytuacji na Filipinach, w tym sprawy Marii Ressay (2020/2782(RSP))**

(2021/C 385/14)

Parlament Europejski,

- uwzględniając swoje wcześniejsze rezolucje w sprawie sytuacji na Filipinach, a w szczególności rezolucje z dni 15 września 2016 r. ⁽¹⁾, 16 marca 2017 r. ⁽²⁾ i 19 kwietnia 2018 r. ⁽³⁾,
 - uwzględniając stosunki dyplomatyczne między Filipinami a UE (wówczas Europejską Wspólnotą Gospodarczą (EWG)) nawiązane w dniu 12 maja 1964 r.,
 - uwzględniając Umowę ramową o partnerstwie i współpracy między Unią Europejską i jej państwami członkowskimi z jednej strony a Republiką Filipin z drugiej strony,
 - uwzględniając fakt, że Filipiny są członkiem-założycielem Stowarzyszenia Narodów Azji Południowo-Wschodniej (ASEAN),
 - uwzględniając wspólny dokument roboczy z dnia 10 lutego 2020 r. w sprawie oceny Filipin w kontekście szczególnego rozwiązywania motywacyjnego UE dotyczącego zrównoważonego rozwoju i dobrych rządów („GSP Plus”) za lata 2018–2019 (SWD(2020)0024),
 - uwzględniając oświadczenie rzecznika ESDZ z dnia 16 czerwca 2020 r. w sprawie skazania Marii Ressay i Reynaldo Santosa,
 - uwzględniając wytyczne UE w sprawie praw człowieka,
 - uwzględniając rezolucję przyjętą przez Radę Praw Człowieka ONZ w dniu 11 lipca 2019 r. w sprawie propagowania i ochrony praw człowieka na Filipinach,
 - uwzględniając sprawozdanie wysokiej komisarz ONZ ds. praw człowieka Michelle Bachelet z dnia 30 czerwca 2020 r. w sprawie sytuacji w zakresie praw człowieka na Filipinach,
 - uwzględniając Powszechną deklarację praw człowieka z 1948 r.,
 - uwzględniając Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych (ICCPR) z 1966 r.,
 - uwzględniając statut rzymski Międzynarodowego Trybunału Karnego,
 - uwzględniając ustawę Republiki Filipin nr 11479 z dnia 3 lipca 2020 r., zwaną również ustawą antyterrorystyczną,
 - uwzględniając art. 144 ust. 5 i art. 132 ust. 4 Regulaminu,
- A. mając na uwadze, że Filipiny i UE łączą długoletnie stosunki dyplomatyczne, gospodarcze, kulturalne i polityczne; mając na uwadze, że poprzez ratyfikację umowy o partnerstwie i współpracy Unia Europejska i Filipiny potwierdziły swoje wspólne zobowiązanie do przestrzegania zasad dobrych rządów, demokracji, praworządności, praw człowieka, promowania rozwoju gospodarczego i społecznego, a także pokoju i bezpieczeństwa w regionie;

⁽¹⁾ Dz.U. C 204 z 13.6.2018, s. 123.

⁽²⁾ Dz.U. C 263 z 25.7.2018, s. 113.

⁽³⁾ Dz.U. C 390 z 18.11.2019, s. 104.

Czwartek, 17 września 2020 r.

- B. mając na uwadze, że w sprawozdaniu wysokiej komisarzy ONZ ds. praw człowieka z dnia 30 czerwca 2020 r. w sprawie sytuacji w zakresie praw człowieka na Filipinach stwierdzono, że zabójstwa związane z rządową kampanią antynarkotykową są „powszechne i systematyczne” oraz że według danych rządowych zabito co najmniej 8 663 osoby; mając na uwadze, że według niektórych szacunków liczba ta jest trzykrotnie wyższa; mając na uwadze, że prezydent Duterte wyraźnie zachęcił policję do egzekucji pozasądowych i obiecał jej nietykalność, a funkcjonariuszy zamieszanych w takie sprawy awansowano; mając na uwadze, że prezydent Duterte zobowiązał się do kontynuowania kampanii antynarkotykowej do końca swojej kadencji, tj. do 2022 r.; mając na uwadze, że większość ofiar pochodzi ze społeczności ubogich i zmarginalizowanych;
- C. mając na uwadze, że przestrzeń dla społeczeństwa obywatelskiego coraz bardziej się kurczy; mając na uwadze, że obrońcy praw człowieka, dziennikarze i aktywiści regularnie padają ofiarą pogroźek, nękania, zastraszania i przemocy za to, że dążą do ujawnienia domniemanych egzekucji pozasądowych i innych naruszeń praw człowieka na Filipinach; mając na uwadze, że według Biura Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka (OHCHR) „działalność na rzecz praw człowieka jest rutynowo utożsamiana z rebelią”; mając na uwadze, że według OHCHR od stycznia 2015 r. do grudnia 2019 r. zginęło co najmniej 208 obrońców praw człowieka, dziennikarzy i działaczy związkowych, wśród nich 30 kobiet;
- D. mając na uwadze, że Maria Ressa, filipińska dziennikarka oraz współzałożycielka i dyrektor generalna portalu informacyjnego „Rappler”, była od dawna na celowniku, gdyż krytykowała rządową „wojnę z narkotykami” i publikowała krytyczne artykuły dotyczące egzekucji pozasądowych; mając na uwadze, że Maria Ressa wraz z Reynaldo Santosem Jr., reporterem portalu „Rappler”, zostali oskarżeni o „zniesławienie w internecie” i 15 czerwca 2020 r. skazani przez sąd regionalny w Manili na nieokreśloną karę, z możliwością pozbawienia wolności na okres do sześciu lat; mając na uwadze, że Marii Ressay i portalowi „Rappler” postawiono co najmniej sześć innych zarzutów;
- E. mając na uwadze, że na początku lipca 2020 r. Kongres Filipin zagłosował przeciw przedłużeniu koncesji na nadawanie dla ABS-CBN, największej sieci telewizyjnej i radiowej w kraju; mając na uwadze, że odmowa przedłużenia koncesji na nadawanie przez prezydenta Duterte jest postrzegana jako odwet za relacjonowanie przez media kampanii antynarkotykowej i poważnych naruszeń praw człowieka;
- F. mając na uwadze, że senator Leila de Lima, należąca do głównych przeciwników kampanii antynarkotykowej prezydenta Duterte, została 19 września 2016 r. usunięta ze stanowiska przewodniczącej senackiej Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka, a 24 lutego 2017 r. zatrzymana i obecnie przebywa w areszcie w oczekiwaniu na proces; mając na uwadze, że istnieją poważne obawy, że zarzuty postawione senator de Limie są sfabrykowane i umotywowane politycznie;
- G. mając na uwadze, że według organizacji Global Witness w 2019 r. zginęło co najmniej 43 obrońców prawa do ziemi; mając na uwadze, że większość z nich była przywódcami społeczności i aktywnymi uczestnikami kampanii przeciwko projektom górniczym i agrobiznesowi;
- H. mając na uwadze, że społeczności tubylcze na Filipinach stanowią 10–20 % ogółu ludności; mając na uwadze, że w 2018 r. specjalny sprawozdawca ONZ ds. praw ludów tubylczych zaliczył Filipiny do krajów znajdujących się w światowej czołówce, jeśli chodzi o kryminalizację obrońców praw człowieka społeczności tubylczych oraz ataki na nich; mając na uwadze, że ONZ ostrzega, iż nasila się militaryzacja terytoriów zamieszkałych przez społeczności tubylcze, a wolność zgromadzeń i wypowiedzi są coraz bardziej ograniczane, oraz że ten rozwój sytuacji ściśle wiąże się z interesami biznesu; mając na uwadze, że utrzymujący się brak bezpieczeństwa i rozwoju gospodarczego na wyspie Mindanao, a także doniesienia o naruszeniach międzynarodowego prawa humanitarnego oraz brak postępów, jeśli chodzi o sprawiedliwość okresu przejściowego i pojednanie, nadal budzą poważne zaniepokojenie;
- I. mając na uwadze, że 17 sierpnia 2020 r. zastrzelono Zarę Alvarez, prawniczkę grupy Karapatan działającej na rzecz praw człowieka; mając na uwadze, że Zarę Alvarez wielokrotnie grożono i nękano ją z powodu jej pracy na rzecz praw człowieka oraz że jest ona trzynastą osobą należącą do tej organizacji zamordowaną w okresie od połowy 2016 r.; mając na uwadze, że Randall „Randy” Echanis, działacz na rzecz pokoju oraz praw do ziemi i członek organizacji Karapatan, został 10 sierpnia 2020 r. zamordowany po torturach; mając na uwadze, że według OHCHR zarówno Randall Echanis, jak i Zara Alvarez wielokrotnie byli piętnowani jako „czerwoni” (terroryści lub komuniści), a ich nazwiska figurowały na liście co najmniej 600 osób, o których uznanie za „terrorystów” filipiński Departament Sprawiedliwości wystąpił w 2018 r. do sądu;
- J. mając na uwadze, że sprawozdawcy specjalni OHCHR i ONZ wyrazili zaniepokojenie tym, co wydaje się „systematycznym zastraszaniem” niezależnych źródeł informacji; mając na uwadze, że w 2020 r. Filipiny znalazły się na 136. miejscu spośród 180 krajów w rankingu korupcji publikowanym co roku przez Transparency International; mając na uwadze, że od czasu, gdy Duterte jest u władzy, zamordowano 16 dziennikarzy;

Czwartek, 17 września 2020 r.

- K. mając na uwadze, że w marcu 2018 r. Filipiny wystąpiły z Międzynarodowego Trybunału Karnego (MTK) po tym, jak rozpoczął on „wstępne rozpatrywanie” skargi wniesionej przeciwko Duterte w związku z wysoką liczbą zabójstw związanych z kampanią antynarkotykową;
- L. mając na uwadze, że w 2017 r. filipińska Izba Reprezentantów zatwierdziła projekt ustawy przywracającej karę śmierci; mając na uwadze, że projekt ustawy wymaga uprzedniego zatwierdzenia przez Senat, zanim prezydent Duterte – aktywnie działający na rzecz przywrócenia tej kary – będzie mógł ją promulgować; mając na uwadze, że przywrócenie kary śmierci stanowiłoby jawne pogwałcenie Drugiego protokołu fakultatywnego do ICCPR, którego Filipiny są stroną;
- M. mając na uwadze, że 3 lipca 2020 r. władze filipińskie przyjęły nową ustawę antyterrorystyczną; mając na uwadze, że według lokalnych grup społeczeństwa obywatelskiego ustawa w alarmującym stopniu osłabia gwarancje w zakresie praw człowieka, rozszerza definicję terroryzmu i przedłuża okres aresztowania bez nakazu z 3 do 14 dni, a tym samym zaciera istotne różnice między krytyką, przestępczością i terroryzmem, co rodzi pytania dotyczące legalności i jeszcze bardziej zwiększa ryzyko naruszeń praw człowieka;
- N. mając na uwadze, że prezydent Duterte wielokrotnie dopuszczał się seksistowskich i mizogicznych wypowiedzi i zachowań; mając na uwadze, że według lokalnych organizacji pozarządowych za prezydentury Duterte wzrosła liczba przypadków przemocy i nadużyć seksualnych wobec kobiet, w tym obroczyń praw człowieka; mając na uwadze, że obroczyń praw człowieka spotykają się z poniżającymi i seksualnie nacechowanymi komentarzami, z groźbami gwałtu i z atakami;
- O. mając na uwadze, że w sprawozdaniu Międzynarodowej Konfederacji Związków Zawodowych (ITUC) z 2020 r. Filipiny zaliczono do 10 państw na świecie najbardziej niebezpiecznych dla pracowników; mając na uwadze, że filipiński ruch związkowy skarży się na łamanie praw pracowniczych, co przejawia się między innymi tym, że przywódcy organizacji pracowniczych i związkowców są piętnowani jako „czerwoni” oraz padają ofiarą zaginięć i zabójstw;
- P. mając na uwadze, że społeczność LGBTQI doświadcza ciągłego nękania; mając na uwadze, że prezydent Duterte wielokrotnie próbował wykorzystywać kwestię orientacji seksualnej do dyskredytacji przeciwników politycznych, a w maju 2019 r. w publicznych wypowiedziach sugerował, że homoseksualizm jest chorobą; mając na uwadze, że w czerwcu 2020 r. policja stłumiła paradę LGBTQI i według doniesień aresztowała 20 osób;
- Q. mając na uwadze, że około 60 000 do 100 000 dzieci na Filipinach jest wykorzystywanych przez sieci prostytutki; mając na uwadze, że nieokreślona liczba dzieci jest zmuszana do pracy w warunkach wyzysku; mając na uwadze, że UNICEF wyraził poważne zaniepokojenie obniżeniem wieku odpowiedzialności karnej;
- R. mając na uwadze, że w 2019 r. Filipiny znalazły się na 113. miejscu wśród 180 krajów w rankingu korupcji publikowanym co roku przez Transparency International;
- S. mając na uwadze, że od 25 grudnia 2014 r. Filipiny korzystają z większych preferencji handlowych w ramach ogólnego systemu preferencji taryfowych UE (GSP+); mając na uwadze, że status ten zależy od ratyfikacji i wdrożenia 27 międzynarodowych konwencji dotyczących praw człowieka, praw pracowniczych, ochrony środowiska i dobrego sprawowania rządów; mając na uwadze, że w 2019 r. 25 % całkowitego eksportu z Filipin do UE (prawie 2 mld EUR) uzyskało preferencyjne traktowanie w ramach tego systemu; mając na uwadze, że choć UE odnotowała poważne pogorszenie się sytuacji w zakresie praw człowieka na Filipinach, dotychczas nie uruchomiła mechanizmu, który mógłby doprowadzić do zawieszenia tych korzyści handlowych;
1. wyraża najgłębsze zaniepokojenie z powodu szybko pogarszającego się stanu praw człowieka na Filipinach za prezydentury Rodrigo Duterte; odnotowuje opublikowanie sprawozdania wysokiej komisarzy ONZ ds. praw człowieka z czerwca 2020 r. i wzywa rząd Filipin do przyjęcia i wykonania wszystkich zaleceń zawartych w tym sprawozdaniu;
 2. zdecydowanie potępia tysiące egzekucji pozasądowych i inne poważne naruszenia praw człowieka związane z tzw. wojną z narkotykami; wzywa rząd Filipin do natychmiastowego położenia kresu wszelkim aktom przemocy wobec osób podejrzewanych o przestępstwa narkotykowe oraz do rozwiązania prywatnych i wspieranych przez państwo grup paramilitarnych; podkreśla, że walkę z narkotykami należy prowadzić z pełnym poszanowaniem sprawiedliwości proceduralnej, zgodnie z prawem krajowym i międzynarodowym oraz z naciskiem na zdrowie publiczne;

Czwartek, 17 września 2020 r.

3. potępia wszelkie groźby, nękanie, zastraszanie, gwałty i przemoc wobec osób chcących ujawnić zarzuty dotyczące egzekucji pozasądowych i innych naruszeń praw człowieka na Filipinach, w tym wobec obrońców praw człowieka i środowiska, działaczy związkowych i dziennikarzy; potępia wykorzystywanie prawa i sądownictwa do uciszania głosów krytyki;
4. wzywa władze Filipin do natychmiastowego przeprowadzenia bezstronnych, przejrzystych, niezależnych i merytorycznych dochodzeń w sprawie wszystkich egzekucji pozasądowych, w tym w sprawie śmierci Jory'ego Porquii, Randalla „Randy'ego” Echanisa i Zary Alvarez, a także w sprawie innych zarzutów dotyczących naruszeń;
5. wyraża zaniepokojenie pogarszającym się stanem wolności prasy na Filipinach; potępia wszelkie groźby, nękanie, zastraszanie, niesprawiedliwe ściganie i przemoc wobec dziennikarzy, w tym sprawę przeciwko Marii Ressie; wzywa do wycofania wszystkich umotywowanych politycznie zarzutów wobec niej i jej współpracowników; przypomina, że wolność prasy i wolność słowa to podstawowe składniki demokracji; wzywa władze Filipin do odnowienia koncesji na nadawanie dla głównej grupy audiowizualnej ABS-CBN; apeluje do delegatury UE i przedstawicielstw państw członkowskich UE w Manili o uważne śledzenie spraw przeciwko Marii Ressie i Reynaldo Santosowi Jr. oraz o udzielenie im wszelkiej niezbędnej pomocy;
6. ponownie wzywa władze Filipin do wycofania wszystkich umotywowanych politycznie zarzutów przeciwko senator Leili de Limie, do uwolnienia jej w oczekiwaniu na proces, do umożliwienia jej swobodnego wykonywania praw i obowiązków przedstawiciela pochodzącego z wyborów oraz do zapewnienia jej odpowiednich warunków bezpieczeństwa i warunków sanitarnych podczas pobytu w areszcie; wzywa UE, by nadal uważnie śledziła sprawę przeciwko senator Leili de Limie;
7. przypomina o swoim zdecydowanym poparciu dla wszystkich obrońców praw człowieka i środowiska na Filipinach oraz dla ich pracy; wzywa delegaturę UE i przedstawicielstwa państw członkowskich w tym kraju, by w kontaktach z władzami filipińskimi zwiększyły poparcie dla społeczeństwa obywatelskiego oraz by sięgały po wszelkie dostępne instrumenty w celu zwiększenia wsparcia dla działań obrońców praw człowieka i środowiska oraz, w stosownych przypadkach, ułatwiały wydawanie im wiz nadzwyczajnych i udzielały tymczasowego schronienia w państwach członkowskich UE;
8. apeluje do władz Filipin o uznanie, że obrońcy praw człowieka odgrywają zasadną rolę w gwarantowaniu pokoju, sprawiedliwości i demokracji; zwraca się do władz Filipin o zagwarantowanie w każdych okolicznościach nienaruszalności fizycznej i psychicznej wszystkim obrońcom praw człowieka i dziennikarzom w tym kraju oraz o umożliwienie im wykonywania pracy w sprzyjających warunkach i bez obawy przed represjami; z zadowoleniem przyjmuje jednomyślne przyjęcie przez filipińską Izbę Reprezentantów ustawy o ochronie obrońców praw człowieka oraz wzywa Senat i prezydenta do jej pilnego zatwierdzenia;
9. wyraża poważne zaniepokojenie z powodu niedawnego przyjęcia ustawy antyterrorystycznej i przypomina, że w żadnym wypadku nie można uznawać za akty terrorystyczne upominania się o prawa, protestów, głosów sprzeciwu, strajków i innych podobnych form wykonywania praw obywatelskich i politycznych;
10. wzywa UE i jej państwa członkowskie, by na trwającej 45. sesji Rady Praw Człowieka ONZ poparły przyjęcie rezolucji o niezależnym międzynarodowym dochodzeniu w sprawie naruszeń praw człowieka popełnianych na Filipinach od 2016 r.;
11. głęboko ubolewa z powodu decyzji rządu Filipin o wypowiedzeniu statutu rzymskiego; wzywa rząd Filipin do zmiany tej decyzji; zachęca MTK do dalszego badania zarzutów dotyczących zbrodni przeciwko ludzkości w kontekście zabójstw popełnianych w „wojnie z narkotykami”; wzywa rząd Filipin do pełnej współpracy z Biurem Prokuratora MTK we wstępnym rozpatrywaniu sprawy dotyczącej sytuacji na Filipinach;
12. ponownie wzywa władze Filipin, by niezwłocznie wstrzymały toczącą się procedurę zmierzającą do przywrócenia kary śmierci; przypomina, że UE uznaje karę śmierci za okrutną i niehumanitarną karę, która nie odstrasza od zachowań przestępczych;
13. wzywa rząd Filipin, by przestrzegał wynikających z prawa międzynarodowego zobowiązań do ochrony praw człowieka przynależnych ludom tubylczym, w tym w sytuacji konfliktu zbrojnego; wzywa rząd do przestrzegania ich praw, umocnienia ich pozycji i przyjęcia skutecznej polityki poprawy ich warunków życia;
14. potępia wszelkie formy przemocy wobec kobiet i przypomina, że przemoc ta stanowi poważne naruszenie praw człowieka oraz godności kobiet i dziewcząt; zdecydowanie potępia powtarzające się mizogiczne wypowiedzi prezydenta Duterte; wzywa prezydenta, by traktował kobiety z szacunkiem i by powstrzymał się od nawoływania do przemocy wobec nich;

Czwartek, 17 września 2020 r.

15. potępia wszelkie formy przemocy wobec osób LGBTQI i przypomina, że przemoc taka stanowi poważne naruszenie praw człowieka oraz godności osoby ludzkiej; zdecydowanie potępia poniżające i seksistowskie wypowiedzi prezydenta Duterte dotyczące osób identyfikujących się jako członkowie społeczności LGBTQI;
 16. jest zaniepokojony rosnącym poziomem korupcji pod obecną administracją filipińską; wzywa władze Filipin do wzmocnienia wysiłków na rzecz skutecznej walki z korupcją; podkreśla znaczenie poszanowania podstawowych zasad demokracji i państwa prawa w tym obszarze;
 17. przypomina, że środki przyjęte przez rządy w odpowiedzi na pandemię powinny chronić prawa człowieka przynależne obywatelom, a nie podważać je; podkreśla, że środki te powinny być konieczne, proporcjonalne i niedyskryminujące, zgodne z międzynarodowymi zobowiązaniami w zakresie praw człowieka i przepisami krajowymi oraz powinny być utrzymywane tak długo, jak długo są ściśle niezbędne, lecz nie dłużej, i nie powinny być wykorzystywane jako pretekst do ograniczania przestrzeni demokratycznej i obywatelskiej, podstawowych wolności i poszanowania praworządności;
 18. jest wstrząśnięty praktykami handlu dziećmi, wcielania ich do wojska i angażowania w konflikty w kraju oraz wzywa rząd Filipin do zaprzestania takich praktyk; zachęca rząd do wzmocnienia starań o ochronę wszystkich dzieci przed nadużyciami oraz do przestrzegania ich praw, w tym prawa do edukacji dzieci pochodzących ze społeczności tubylczych; zdecydowanie sprzeciwia się wszelkim propozycjom dalszego obniżenia wieku odpowiedzialności karnej;
 19. potępia groźby, zastraszanie i napaści osobiste na specjalnych ekspertów ONZ; apeluje do władz Filipin o współpracę z OHCHR i wszystkimi mechanizmami ONZ dotyczącymi praw człowieka, w tym przez ułatwianie wizyt w kraju i powstrzymanie się od zastraszania lub aktów odwetowych wobec nich;
 20. z uwagi na powagę naruszeń praw człowieka w tym kraju wzywa Komisję Europejską, by wobec braku istotnej poprawy i gotowości do współpracy ze strony władz filipińskich natychmiast wszczęła procedurę mogącą doprowadzić do czasowego wycofania preferencji GSP+;
 21. wzywa władze Filipin, by poparły stosowanie wytycznych ONZ dotyczących biznesu i praw człowieka oraz by zapewniły skuteczne procedury należytej staranności w dziedzinie praw człowieka w przedsięwzięciach inwestycyjnych, rozwojowych i biznesowych, zwłaszcza dotyczących nabywania na dużą skalę przedsiębiorstw rolnych, a także sektora wydobywczego, projektów infrastrukturalnych i współpracy z udziałem sektora bezpieczeństwa; wzywa przedsiębiorstwa mające siedzibę lub prowadzące działalność w UE do ścisłego przestrzegania wytycznych ONZ dotyczących biznesu i praw człowieka oraz międzynarodowego i krajowego prawa dotyczącego praw człowieka, a także do przeprowadzenia starannej i całościowej procedury należytej staranności w odniesieniu do wszystkich ich operacji biznesowych i stosunków, jakie utrzymują na Filipinach;
 22. wzywa wiceprzewodniczącego Komisji / wysokiego przedstawiciela Unii do spraw zagranicznych i polityki bezpieczeństwa do uważnego śledzenia sytuacji na Filipinach oraz do składania Parlamentowi Europejskiemu regularnych sprawozdań;
 23. zobowiązuje swojego przewodniczącego do przekazania niniejszej rezolucji wiceprzewodniczącemu Komisji / wysokiemu przedstawicielowi Unii do spraw zagranicznych i polityki bezpieczeństwa, rządów państw członkowskich, prezydentowi, rządowi i Kongresowi Filipin, rządów państw członkowskich Stowarzyszenia Narodów Azji Południowo-Wschodniej (ASEAN), wysokiej komisarz ONZ ds. praw człowieka, sekretarzowi generalnemu ONZ oraz sekretarzowi generalnemu ASEAN.
-